Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 53, Ağustos 2021, s. 526-548

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52028>

Abdul Baki ORAK

MEB. the_maramara@hotmail.com

Prof. Dr.Mehmet ÜNLÜ

Marmara Üniversitesi,

SURİYELİLERİN YERLEŞME VE ENTEGRASYONUNDA KAHRAMANMARAŞ'IN YERİ¹

Özet

Çağımızın en büyük toplumsal sorunlarından biri de göç ve göçmen sorunudur. Göç olayının ortaya çıkma nedenlerinden yaygın olarak kabul gören iki temel şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi pozitif göç olarak da bilinen gönüllü göç, ikincisi ise zorunlu göçtür. Konumuzla ilgili olan zorunlu göç, insanların savaş nedeniyle yaşadıkları sorunlar sonucunda memleketlerini, evlerini, tarlalarını, işlerini, işyerlerini ve hatta geçmişlerini terk etmek zorunda kaldıkları göç türüdür. Suriye’de meydana gelen iç savaştan dolayı 2011 yılından itibaren Türkiye’ye yaklaşık 3.700.000 milyon kayıt altına alınmış mülteci bulunmaktadır. Bu mültecilerin 230.000’i çadır kent ve konteyner kentlerde ağırlanırken, geri kalan 3.320.000’i Türkiye’nin 81 iline yayılmış ve kendi imkanlarıyla yaşamlarına idame ettirmektedir. Kahramanmaraş’ta yaklaşık 93 bin kayıtlı Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Yapılan bu çalışmada, yapılan gözlemler sonucunda, Suriyeli mültecilerin sosyal alandaki sorunları incelenmeye çalışılacaktır. Mültecilerin sorunlarının hepsini ele almak mümkün olmayacaktır, ancak çalışma kapsamında, barınma, sağlık, eğitim ve istihdam sorunlarına daha fazla ağırlık verilecek ve sosyal politikalar araçlarıyla çözüm yolu bulunmasına ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

¹ Bu makale “Suriyeli mültecilerin yerleşim sorunu ve çözüm arayışları: Kahramanmaraş örneği” adlı yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Suriyeli Göçmenler, Mülteci, Geçici Koruma, Zorunlu göç, Barınma, İstihdam.

THE SETTLEMENT PROBLEM OF SYRIAN AND THE SEARCH FOR SOLUTION: THE CASE OF KAHRAMANMARAŞ

Abstract

One of the biggest social problems of our age is immigration and immigration. There are two main ways that are widely accepted among the reasons for the emergence of migration. The first of these is voluntary migration, also known as positive migration, and the second is forced migration. Forced migration, which is relevant to our subject, is the type of migration in which people have to leave their hometowns, homes, fields, jobs, workplaces and even their past as a result of the problems they experience due to the war. Due to the civil war that took place in Syria, there have been approximately 3,700,000 registered refugees in Turkey since 2011. While 230,000 of these refugees are hosted in tent cities and container cities, the remaining 3,320,000 are spread over 81 provinces of Turkey and are living by their own means. Approximately 93 thousand registered Syrian refugees live in Kahramanmaraş. In this study, as a result of the observations made, the problems of Syrian refugees in the social field will be tried to be examined. It will not be possible to address all the problems of refugees, but within the scope of the study, more weight will be given to the problems of housing, health, education and employment and suggestions will be made to find solutions through social policy tools.

Keywords: Syrian Migrants, Refugees, Temporary protection, Forced migration, Shelter, Employment.

1. GİRİŞ

Arap Baharı olarak tanımlanan Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki gelişmeler, küreselleşmenin etkisiyle tüm dünyada yankılandı ve çok sayıda ülkeyi etkiledi. Gelişmelerin yaşandığı ülkelerde çeşitli iç karışıklık ve çatışmalar yaşandı. Bazı ülkelerde, bu olaylar en ciddi boyutlara ulaşarak yıllarca sürdü ve iç savaşa dönüştü. Bu ülkelerden biri de Suriye'dir. Suriye'deki olaylar nedeniyle, Suriyeliler kendilerini daha güvenli ortamlar olarak düşündükleri çoğu komşu ülkelere sığındılar. Suriye'nin komşu olan ülkelere birisi olan Türkiye, bir anda 4 milyon sığınmacıyı sınırında buldu. Bunun 3,5 milyondan fazlası Türkiye sığındı. Türkiye'deki sığınmacıların bir kısmı kamplarda kontrollü barındırması sağladı. Diğer kısmı ise başta Suriye sınırındaki şehirler ve büyük şehirlere yerleştiler. Bu şehirlerden birisi de Kahramanmaraş'tır.

Kahramanmaraş, Suriye'deki olayların ardından sığınmacılara ilk kucak açan şehirlerden biriydi. Resmi rakamlara göre Kahramanmaraş, kamplarda 80.000'den fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Ancak resmi olmayan tahminler bu sayının çok daha yüksek olduğunu gösteriyor. Çok sayıdaki sığınmacı gittikleri şehirlerin dolayısıyla ülkelerin sosyokültürel ve ekonomik özelliklerini ciddi şekilde etkiledi.

Kahramanmaraş'ın muhafazakar sosyal yapıya sahip olan halkı ilk başta Suriye'deki olaylar nedeniyle gelen Suriyelileri dostane ve yardımsever bir şekilde karşılamıştır. Ancak, sığınmacı sayısının artması beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Özellikle bazı mahallerin

sığınmacılar tarafından yoğun kullanımına bağlı olarak ta ev kiralardaki artış, güvenlik, sağlık, kültürel ve ahlaki değişim baskısı yerel halkta bazı endişelere neden olmuştur.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Göçler nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, sadece fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal boyutları olan karmaşık bir süreç haline gelmiştir. Çünkü bir toplumdaki göç, coğrafi konum değişim sürecinin sosyo-ekonomik, kültürel ve politik boyutlarıyla toplumsal yapıyı değiştiren nüfus hareketleri olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumsal değişimin en önemli unsuru olan göç, sadece fiziki mekânı değiştirmekle sınırlı kalmamakta, hem göçmen hem de göçmen toplumun tüm unsurlarını değiştirip dönüştürerek yeni bir toplumsal yapı oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2017, s:20). Ülkelerindeki iç karışıklık nedeniyle Türkiye'ye göçen Suriyelilerin ülkemiz nüfusunun %4 gibi önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kahramanmaraş'ta ise 93,472 Suriyeli barındırmaktadır. Bu rakam 1.112.634 nüfusa sahip olan ilin % 8,4'üne karşılık gelmektedir. Suriyelilerin büyük kısmının barınma merkezleri dışında kiraladıkları evlerde şehir halkı ile iç içe yaşamlarını sürdürmektedir. Güncel hayatta şehir halkı ve Suriyeliler sosyal yaşamda sık sık muhatap olma durumlarına bağlı ortaya çıkan süreç, bizi geçici barınma statüsündeki Suriyelilerin yerleşme ve entegrasyonda Kahramanmaraş'ın yerini araştırmaya yöneltmiştir.

Araştırmanın modelinde nitel araştırma yöntem ve tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalar sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak, anlamlandırma süreci olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:9). Araştırmacı sosyal olayların, doğal çevresinden bağımsız olarak incelenmesinin, gerçeklerin tam olarak ortaya konulmasını etkilediğini kabul ederek, araştırma sürecinde doğal ortamda olayları inceleyerek araştırmasını yapar. (Işıkoğlu, 2005:161). Nitel araştırma sürecinde araştırmacı bütüncül bir araştırma tablosu ortaya koyarak araştırma süreci parçadan bütüne doğru gözlem, görüşme ve dokümanlardan yola çıkarak kavramları, anlamları ve ilişkileri kurmaktadır.

Sosyal bilimlerdeki çalışmalar konu bakımından çok kapsamlı olabilir. Zamanın ve imkanların kısıtlı olduğu durumlarda bir konuyu her yönüyle ve geniş bir yelpazede ele almanın mümkün olamayacağı ifade edilebilir. Bu nedenle araştırmanın konusu, problemi ve örnekleme açısından sınırlandırılması gerektiği ifade edilebilir. Bu nedenle bu çalışmada araştırmanın problemi doğrultusunda mekansal bir sınırlandırma yapılmış ve örneklem alanı olarak Kahramanmaraş şehri seçilmiştir. Ayrıca araştırmanın bulguları veri türü açısından nitel verilerle sınırlıdır.

Araştırmanın sınırlılıkları ise araştırmayı daha detaylı, güncel boyutları ve dinamiklerini ön plana çıkaran incelenmeye değer bir konu haline getirmiştir. Nitekim bu araştırma konusu, Türkiye'ye yönelik bu dış göçün yerel halkta nasıl bir algı ve nasıl bir algı oluşturduğunun ve bu algının nasıl bir söylemsel pratiğe dönüştüğünün değerlendirilmesi ile sınırlı kalmıştır.

2. GÖÇ'ÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE SURİYELİLER

Nüfus hareketlerinin tarihi kitlelerin ve bireylerin yaşam arzusu nedeniyle insanlık tarihi kadar eskidir. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren köleler, sömürge devletlerinin işgücünden yararlanmak için kendi devletlerine hareket ettirdiler. İnsanların daha iyi bir yaşam için gelişmiş ülkelere, çatışma ve savaşımlardan kurtulmak için diğer bölgelere veya devletlere sığınmasıyla göç olgusu genişlemiştir. Bu bağlamda göç kavramı, uluslararası sınırları aşarak küresel çapta

ekonomik, sosyal ve siyasi bir algı haline gelmiştir. Örneğin ülkelerin ekonomik nedenler dahilinde farklı demografik yapılarına bağlı olarak yaşlı nüfuslu gelişmiş ekonomiler, iş olanakları ile uluslararası göç için zemin hazırlamıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Almaya'nın etkin nüfunu karşılamaya yönelik işçi talepleri, daha sonrasında başta İtalya olmak üzere kıta Avrupası'nda yaşlı nüfuslarından dolayı diğer ülkelere oldukça büyük göç almışlardır. Diğer bir örnek olarak Almanya'nın birleşmesi, ekonomik ve politik olarak yeniden yapılanmıştır.

Göç hareketini başlatan ülkenin yönetimi, idari istikrarsızlık, silahlı gruplar arasındaki çatışmalar ve toplumun maruz kaldığı terör olayları, göç eden siyasi nedenler arasında sayılabilir. Ya da sosyal sebeplerden etnik, dini, cinsel tercih farkları nedeniyle göç etmek zorunda kalan bireyler veya gruplar görülebilir. Bununla birlikte, bunlar göçün nedenlerini belirli bir sebep içinde yeterince tanımlamak mümkün olmayabilir ve bazen aynı anda birden fazla etkili olabilir. Göç olgusu sanıldığı gibi sadece az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen bir eylem de değildir.

Tarihsel süreçte uluslararası göç her zaman mevcut olmasına rağmen, baskın ekonomik sistemin değişmesiyle birlikte göç kalıplarının değiştiği gözlemlenmiştir (Fassmann vd., 2009: 4). Göç kavramı başladığı dönemden itibaren şekil değiştirmiştir ve her çağda kendi göçmenlerinin eğilimleri de değişmiştir. 21 yüzyılda küreselleşmenin beşeri boyutu olarak adlandırılan ekonomik göç, devletlerin kültürü, ekonomisi ve politikaları üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Göçün küreselleşmesi, yani göçmen alan ülkelerin çoğu, farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişe sahip olmuş ve çok çeşitli göçmenleri kabul edilmiştir. Dünyanın her yerinden insanların hareket ve göçlerindeki artış kaçınılmaz olmuş ve göç hareketleri niceliksel olarak yoğunlaşarak büyük sayılara ulaşmıştır. Küreselleşme göçte niteliksel değişimleri de beraberinde getirmiş, ülkeler arasında nüfus hareketleri hızlanmış, göç hareketleri dünyanın tüm önemli bölgelerinde hacimli olarak artmıştır. Yasal göç, yasadışı göç ve iltica hareketleriyle birlikte sayısı daha fazla kişi ve ülkeyi kapsamıştır. İnsanlar ülkelerini çeşitli nedenlerle terk edip diğer ülkelere göç etmektedir ve hiçbir ülke kendisini göçün sonuçlarından soyutlayamaz. Bu nedenle göçün sosyal, ekonomik ve politik sonuçları uluslararası düzeyde toplumların gündemini işgal ederek, devletlerin ve sivil toplum kuruluşlarının temel sorunlarından biri olarak süregelmiştir (Tunç, 2016:2).

Farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan göç olgusu kapsam, içerik ve nitelik bakımından dikkate alındığında “grup göçü”, “geçici göç” ve “kalıcı göç” olarak tanımlanabilir. Bu göçler; daha kaliteli bir hayat için bireysel, baskı ve ayırım politikaları nedeniyle bir etnisiste ya da din gibi ortak karakteristikler nedeniyle kitlesel olarak, iki ülkenin kendi etnik kökenlerinden olan ve kültür çevresinde yer alan kitleleri değiş-tokuş etmeleriyle gerçekleşen zorunlu olarak, bulundukları ülkede siyasi otorite veya rejimle anlaşmazlık nedeniyle can ve mal güvenlikleri tehdit altında bulunan kişilerin gerçekleştirdiği mülteci olarak, daimi ve geçici olarak yapılan göçler, nüfusun eğitimli kısmının daha iyi imkanlar sağlayan gelişmiş ülkelere göçü şeklindeki beyin göçü şeklinde ülke içinde veya ülke dışına göç gerçekleşebilir.

Mültecilik ise uluslararası hukuka göre vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve zulme uğramaktan haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen sığınmacıdır. ırkı, dini, uyruğu, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü. Durumları, bir kişinin ulusal ve uluslararası hukuk kapsamında mülteci olarak tanınıp tanınmamasına göre belirlenir. Mültecilerin bilgi, danışmanlık, maddi yardım ve diğer

hizmetlerden (AFAD, 2020) yararlanmak için bir araya geldikleri veya barındıkları yerler mülteci merkezleri olarak belirlenmiştir. Bu merkezlerden biri de Kahramanmaraş'ta bulunmaktadır.

3. DÜNYA'DAKİ MÜLTECİ POLİTİKALARI VE ÖRNEKLERİ

Dünyadaki mülteci politikalarının düzenlenmesinde mültecilerin korunmasıyla yetkilendirilmiş tek Birleşmiş Milletler organı olan BMMYK'dır. Bu kurum, kişilerin sığınmacı veya mülteciler adına devletlere karşı haklarını düzenler. Bu haklar, güvenlik ve esenliklerinin uluslararası standartlara uygun olarak tanınmasını ve korunmasını sağlayan tüm müdahalelerdir. Söz konusu müdahaleler; cilt göndermeme ilkesine saygı gösterilmesini sağlamak; güvenliğe erişim, mülteci statüsünün belirlenmesi için adil süreçlere erişim; insancıl tedavi standartları; kalıcı çözümlerin uygulanması olarak tanımlanır. Mültecilerin ise; sığındıkları ülkede yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükleri olan *“1951 sözleşmesinin 2. maddesi kapsamında, mülteciler bulundukları ülkenin kanun ve yönetmeliklerine uymalı, özellikle sığınma ülkelerinin ve toplumlarının güvenliğini, emniyetini ve kamu düzenini tehlikeye düşürecek hareketlerden kaçınmalıdırlar”* (AFAD, 2020).

Göçler daha çok dünyanın doğu ve güney bölgelerinde kuzey ve batıda bulunan gelişmiş ülkelere doğru akma eğilimindedir. Mülteci adayları için ilk 10 ülke ABD, Fransa, Almanya, İsveç, Birleşik Krallık, Kanada, Belçika, İsviçre, Hollanda ve Avusturya'dır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yürütülen bir çalışmanın bulguları, düzensiz göçmenlerin ve potansiyel göçmenlerin büyük çoğunluğunun geleceğini gelişmiş ülkelerin bulunduğu Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'da kurmak istediklerini göstermiştir (OECD, 2019). Soğuk Savaş döneminde ve sonrasında insan hareketliliğinin gerekliliğine genellikle liberal ve çoğulcu bir yaklaşımla yaklaşan Batı devletlerinin nispeten liberal göç politikaları, 11 Eylül 2001'den bu yana küresel politikaları şekillendiren güvenlik söylemine paralel olarak giderek daha sert hale gelmiştir. Düzensiz göç ve potansiyel göçmenler için uluslararası düzeyde yasal önlemler artırılmıştır. Bu bağlamda, vize bilgilerinin ve diğer istihbaratların paylaşılması için ortak bir platform oluşturmaya ve sığınmacı sayısının azaltılması şartıyla kaynak ülkelere ekonomik destek sağlamaya karar veren Sevilla Zirvesi (2002), düzensiz göç hareketini AB sınırları dışında engellemeye yönelik önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. 2018'deki sığınma başvurularının sayısı ABD (254.000), Almanya (162.000) ve Türkiye (83.000) olarak kaydedildi. Türkiye'deki Suriyeli vatandaşların sayısında çoğu sığınma başvurusunda bulunmadan geçici koruma elde edilmektedir (OECD, 2019). 4,9 milyondan fazla göçmen işçi OECD ülkelerine 2017'de geçici işçi göçü programlarına girmiştir.

Zorunlu insan hareketliliğinde ilk tercih edilen ülkeler içinde AB ülkeleri olması düzensiz göçmenlerin yerleştiği ülke, zaman zaman kitlesel göç akışlarına maruz kalan AB'nin güney ve kuzey üyeleri arasında çatışmalara neden olmaktadır. Çünkü Avrupa'nın her ülkesi aynı sayıda göçe maruz kalmaması ve ülkenin kendi iç dinamikleri onları mülteciler konusunda farklı kararlar almaya zorlamıştır. Örneğin Fransa, 2011 yılında, son yıllarda Avrupa'ya açılan kapılardan biri olan Kuzey Afrika'ya olan coğrafi yakınlığı ve iki ülke arasındaki dayanışmadaki krizler nedeniyle yasadışı göç akımlarına maruz kalan İtalya'ya 500 kaçak göçmeni iade etti. Ülkeler İtalya, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından sığınmacıları Libya'ya dönmeye zorlayarak işkence ve diğer insan hakları ihlallerine yol açması nedeniyle mahkûm edildi. Bu gelişme konusunda Libya ile olan göç anlaşmasını askıya alan ve karara uyacağını beyan eden İtalya, 2012 yılında Libya ile imzalanan anlaşmanın içeriğini korudu ve öncelikli amacın

sığınmacıların Avrupa topraklarına girmesini engellemek olduğuna dair ipuçları verdi. Frontex'in gönderen ülkeleriyle sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla AB'nin 2004'te imzaladığı anlaşma bu argümanı desteklediği görülür. AB-EUROSUR uydu izleme sisteminin 1 Ekim 2013 itibarıyla denizlerdeki göç hareketini kontrol etmesinin amacı da bu konuda önemli bir gelişmedir (EC, 2019). Düzensiz göçmenleri yakalandıklarında nereye yönlendireceklerine dair herhangi bir prosedür ve direktifin bulunmaması, izleme sisteminin asıl amacının göçmenlerin Avrupa sularına girmesini engellemek olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu konuda en acımasız uygulamalar Yunanistan tarafından yapılmaktadır. Yunanistan kurduğu gayriresmi timlerle sınırlarına giren mültecilerin değerli eşya ve paralarını alarak, denizde ise botlarını batlatarak ölüme Türk sınırlarına geri göndermektedir. Bu durum hiçbir hukuka ve insanlığa sığmayan bir tutumdur. Avrupa ülkeleri ise bu durum karşısında her zaman olduğu gibi sesizliğini korumaktadır (www.aa.com.tr, 2020).

4. TÜRKİYE'NİN MÜLTECİLERE YÖNELİK POLİTİKALARI

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ile ilgili olarak ilki zaman yönünden sınıra ilişkin olarak, yalnızca 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci statüsünün tanınmasına yönelik olarak yapılmıştır. İkincisi, Cenevre Sözleşmesi'nin hiçbir hükmünün Türkiye'de Türk vatandaşlarına verilen haklardan daha çoğunun mültecilere verilebileceği şeklinde anlaşılmamasıdır. Üçüncüsü ise coğrafi olarak bölge olarak sınırlamaya yöneliktir. Buna göre Türkiye, Avrupa Konseyi'ne üye olan Avrupa ülkelerinden gelmek şartıyla kişilere mülteci statüsü verecektir. Türkiye'nin coğrafi olarak bu sınırı ortaya koymak istemesinin ülkemize özgü bazı temel sebepleri bulunmaktadır. Bunlar, coğrafi konumundan dolayı kara sınırlarının etkin yönetimde zaman zaman zorluklar, terörizmden dolayı güvenlik sorunları, finansal kaynakların azlığı, komşu ülkelerde süregelen savaşlar ya da çatışmalar, komşu ülkelerden gelen toplu göçle başa çıkmada yaşanan zorluklardır. Ayrıca Asya, Afrika ve güneyindeki ülkelerle geri kabul anlaşmalarının yapılmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir (Ekşi, 2014:9).

Türkiye ilk zamanlar göç veren bir konumda iken son dönemlerde göç alan ve geçiş ülkesi olmuştur. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye krizi ile süreçten en çok etkilenen ülkelerin başında yer alan Türkiye bu doğrultuda çeşitli düzenlemeler yaparak süreci kontrol etmeye çalışmıştır. Türkiye yabancılar ve mülteci hukukunda ilk defa bir öz teşkil eden kanunlaştırma 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu STK’lerle görüşülerek ve fikirler konusunda bir ortak fikir sonucu kanunlaşmıştır. Bu kanuna ilişkin hükümler içeren diğer kanunların çelişen hükümleri önceki kanun olmaları sebebiyle uygulanmayacaktır. Ancak iskân Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu karşısında özel kanun niteliğinde olduğundan uygulanacağı bildirilmiştir. Beş kısımdan oluşan yasanın ikinci kısmında genelinde yabancılara yönelik hukukumuza dair kurallar “Yabancılar” kısmındadır. Üçüncü kısım ise, “Uluslararası Koruma” başlıklı altında yer alan kişi grupları, durumları özellik arz eden ve uluslararası koruma ihtiyacı içerisinde bulunan ya da geçici koruma durumundan faydalanan kişilerden oluşmaktadır. Bu sebeple, ilk olarak Uluslararası Koruma başlığı adı altında Uluslararası Koruma çeşitleri Türkiye’ye bir nevi hücum eden Suriyeli sığınmacılar bakımından ele alındığında üç temel kategoriye ayrılmıştır. Bunlar mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleridir. Geçici koruma ise, doğası gereği geçici bir nitelik taşımaktadır ve uluslararası koruma çeşitleri içinde adı geçmemektedir. 2014/6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği, İçişleri Bakanlığı’nın 13.8.2014 tarihli ve 8027 sayılı yazısı üzerine, 4.4.2013

tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 13.10.2014 tarihinde kararlaştırılmıştır (Resmi Gazete, 22.10.2014, sayı 29153).

5. SURIYE KRİZİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

İlk olarak 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta başlayan hükümet karşıtı kitle hareketleri, 2011 yılında Mısır, Libya, Suriye, Cezayir, Ürdün, Yemen, Bahreyn, ve Lübnan gibi Arap ülkelerinde halk ayaklanmalarına yol açmış ve süreç olarak adlandırılmaktadır. Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatüründe Arap Baharı olarak isimlendirilmiştir. Ortaya çıkan yeni dinamikler aslında tarihi bir sürecin ürünüdür. Çünkü İran gibi bazı ülkeler baştaki batı yanlısı yönetimlerin yıkılarak kendisi gibi İslami yönetimlerin kurulacağını düşünerek desteklemiştir. Ancak Tunus, Mısır ve diğer ülkelerde kurulan yönetimler İran'ın beklentilerini karşılamamıştır (Genç, 2011:50-51). Arap halkları monarşik rejimleri devirerek ilk defa yönetimde söz sahibi olacakları bu kadar derin bir değişim yaşamıştır. Fas, Ürdün ve Körfez ülkelerindeki hanedanlıklar yerlerini temsili yönetimlere bırakmıştır. Ancak yıkılan iktidarların yerine meşru iktidarların gelmemesi ile kalıcı mezhepsel, siyasi ve etnik çatışmalar körüklenmiştir.

Suriye ise; Hafız Esad'ın darbeyle iktidara geldiği yıldan itibaren muhalifler ortadan kaldırılmış ve demokratik görünümlü otoriter bir rejim kurulmuştur. Ailesinden ve mezhebinden insanları ülkenin stratejik noktalarına yerleştiren Esad Ailesi, ölümüne kadar devamlılığını sağladı. O öldükten sonra yerine oğlu geçmiş ve aynı rejim devam etmiştir. Yeni hükümetle birlikte bazı çıkar gruplarının ve muhalefet gruplarının reform umutları ortaya çıksa da birkaç yıl içinde yıkılmıştır. Tunus'ta başlayan halk ayaklanmaları Suriye hükümetini endişelendirdi. Rejim bu dalganın kendilerini etkilemeyeceğini savundu ve Suriye'nin diğer ülkelere farklı olduğunu iddia etmiştir. Cumhurbaşkanı, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorlukların ve siyasi açmazların halkı yıldırmayacağını, halkın dayanma gücüne sahip olduğunu, halkın uluslararası arenada aldığı muhalefet duruşunu desteklediğini ve ortak bir duruşa sahip olduklarını savundu. Arap Baharı'na yönelik tutum (Şen, 2013: 60). Kürtler ve Laik Gruplar birleşerek 2005'te Şam Bildirgesi'ni ilan ettiler (Şen, 2013: 57-59). Mısır ve Tunus'ta otoriter rejimlerin devrilmesi muhalefete umut verdi ve Mart 2011'de Suriye'nin Deraa kentinde ilk protestolar başladı. Muhalefet önce reform talep ederken, daha sonra Devlet Başkanı Beşar Esad'ın istifasını talep etmiştir. Suriye Ordusu bu olayları "komplo" olarak nitelendirdi ve Suriye'nin dünyayla savaşı olarak gördü ve isyanları şiddet kullanarak bastırmaya çalıştı. Muhalefeti silahlı suç çetelerine benzeten Esad, ülkenin heterojen nüfusunu kullanarak ve mezhep farklılıklarını artırarak ülkeyi şiddete yönelmekle suçlamıştır. Olayların başladığı Mart 2011'de reformlar yapmaya çalıştı ve bu kapsamda 47 yıldır devam eden olağanüstü hal kaldırıldı. Ancak güvenlik güçlerinin baskısı, keyfi uygulama ve orantısız güç kullanımı azalmamıştır. Şubat 2012'de seçimler yapıldı ve muhalefet milletvekillerinin %10'u ilk kez meclise girebildi, ancak bu yeterli bir reform olarak görümemektedir. Ayrıca ülkenin parçalanmış bir etnik ve dini kimliğe sahip olması, ekonomik ve siyasi kaynakların toplumun yaklaşık %12'sini oluşturan Nusayrilerin elinde olması, büyük miktarlarda askeri harcamalara ve ekonomik yozlaşmaya neden olmuştur. Ülkede nepotizm doruk noktasına ulaşmış ve sistem emsal kapitalizme dönüşmüştür. Ülke, sanayileşme için yatırım ve reformlar yapmak yerine bankacılık, turizm ve ticaret gibi hizmet sektörlerine odaklandı (Şen, 2013: 60-63). Bütün bunlar orta ve alt sınıfların yoksullaşmasına ve çıkmaza girmesine neden olmuştur.

Arap Baharı sürecinde uzun yıllardır iktidarda olan liderlerin devrilmesinden sonra

Suriye hakkında da bir umut doğmuştur. Dera şehrinde iki kadın doktor telefonla konuşurken Hüsnü Mübarek'in düştüğünü ve sıranın Esad'a gelmesini istediklerini ifade etmişlerdir. İstihbaratçıların telefonları dinlemesiyle kadın doktorlar tutuklanmış ve saçları sıfıra vurularak cezalandırılmıştır. Bundan dolayı kadınlardan birinin akrabası olan 12-13 çocuk duvarlara "Halk düzenin yıkılmasını istiyor" şeklindeki Arap dünyasında en çok atılan sloganı yazmıştır. Şikâyet üzerine bu çocuklar içeri alınıp çeşitli işkencelere maruz bırakılmıştır. Bunun üzerine aşiret reisleri çocukların serbest bırakılmasını istemiş ancak onlar da hakaretlerle karşılaşmışlar. İlk protestolar bu olaylardan dolayı çıkmıştır. Sert müdahalelere maruz kalan halk ve öldürülen kişilerin olması, olayların büyümesine ve isyan dalgasının Şam, Lazkiye, Humus, Banyas, Hama, Kamışlı ve Halep'e doğru genişlemesine sebep olmuştur.

6. TÜRKİYE'DE SURİYELİLER SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Suriye, Türkiye'nin en uzun sınır komşusudur. Bu sınır Kurtuluş Savaşı sonrasında masada çizilmiş, iki tarafta güçlü tarihi ve kültürel bağları olan kitleler ayrı kalmıştır. Türk hükümeti, komşu ülkede meydana gelen iç karışıktan can ve mal tehlikesi nedeniyle ülkesinin sınırına dayanan 4 milyona yakın kişiye açık kapı politikası uygulamıştır. Gelen komşularını misafir olarak kabul edilmiş ve konaklamaları için düzenli kamplar kurarak barınmalarını sağlamıştır. Çünkü Türkiye'nin tarihi misyonu gerektirmiştir. Ayrıca çeşitli yerleşim yerlerinde bu trajediden etkilenen Suriye vatandaşlarına insani yardım sağlamada en cömert davranan ülke olmuştur. Bu karşılamalar ve iç savaşın zorlukları çok sayıda Suriyeliyi mülteci için Türkiye sığınmacı üssü haline getirdi. 2011 yılı Mart ayında ilk olarak 252 kişi Suriye-Türkiye sınırlarını aşarak Türk toprağına girmiştir. Daha sonra dönemlerde girişler devam etmiş, Türkiye'nin sınır yerleşmeleri başta olmak üzere büyük bir Suriyeli akını ile karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2011 yılından bu güne kadar bu geçici koruma altında olan Suriyelilere uluslararası geçici barınma ve koruma sağlamıştır. 2012-2016 döneminde 10 ilde 25 geçici barınakta 269.150 Suriyeli yerleştirilmiştir. Ayrıca geçici konaklama merkezleri hariç olmak üzere 2.313.450 Suriyelilere sağlık, eğitim ve gıda yardımı yapılmıştır. Bu barınaklarda okul öncesi çocuklar dahil tüm okul çağındaki çocuklar için eğitim hizmetleri ve sağlık hizmetleri sunulmuştur. Geçici koruma altındaki Suriyeli yabancılar için yetişkin eğitim merkezleri de mevcut olup, meslek sahibi olmayanlara profesyonel olmaları için yeterli beceriler sağlanmıştır. Türkiye, Suriyeliler sadece geçici bir ev sahipliği yapmayıp, aynı zamanda kriz sonrası dönem için de hazırlamaktadır. Geçici konaklama merkezlerinin kurulması ve işletilmesi için tüm konaklama merkezlerindeki koşulların benzer olmasını sağlamak için yazılı standartlar belirlenmiştir. Bu standartlar, gelecekte muhtemel felaket durumunda ihtiyaç duyulan afet barındırma merkezlerinde de kullanılacak standartlar olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda hizmetler geliştirilmiştir. Ancak yapılan çalışmalar çok kolay gerçekleşmemektedir. Çünkü hizmet gerektiren sığınmacı kitlesi çok fazladır. Bu sebeple büyük bir sosyo- ekonomik bir sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunları aşağıda kısaca açıklayalım;

Türkiye'de 3,7 milyonu aşkın Suriyeli bulunmaktadır. Bu kişilerin 1 milyon 664 bin 249'unu (%46,7) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturuyor. 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısı ise 2 milyon 556 bin 631 (%70,5) kişidir. Bunun %15'i geçici kamplarında diğer geride kalan %85'i ülkenin farklı yerlerine dağılmış durumdadır. 23 Eylül 2020 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 59 bin 785 kişi olarak açıklanmıştır. Bu

sayı geçen ay (Ağustos 2020) 61 bin 419 kişi, 2019'un başında 143 bin 558 kişi, 2018'in başında ise 228 bin 251 kişiydi. Suriyelilerin yalnızca %1,6'sı kamplarda yaşıyor. Kamp bölgelerine hizmet toplu olduğu için daha düzenli yapılabilmektedir (multeciler.org.tr.,2020)

Sağlık alanında bir milyona yakın kişi kamplardan hastanelere hasta sevk edilmiş ve bu durum sağlık sistemine büyük yük getirmiştir. Örneğin ameliyat edilen Suriyeli hasta sayısı 200.000 ve 50.000 yakın Suriyeli çocuk doğumu gerçekleşmiş ve bu durum nüfus artışlarını da etkilemiştir.

Dil, kültür ve yaşam tarzı gibi sosyoekonomik farklılıklar toplumsal çatışmalar çıkmaktadır. Örneğin; çok eşlilik artmakta ve buna bağlı boşanma sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ucuz iş gücü oluşması ile işçi ücretlerde düşüş görülmeye başlanmıştır. Küçük yaşta çalışan yani çocuk işçi sayısı ve mezhepsel ve etnik kutuplaşma artmaktadır. Nüfus artışı ve düşük gelir payı ile çarpık kentleşme artmaktadır. Ayrıca sığınmacılardan bazıları ülkelerindeki eski refah koşullarını aramakta, mevcut yaşam koşullarının zorlukları ise onları suça teşvik etmektedir. Eğitim ve eşit ücret alma gibi konularda geri kalan sığınmacılarda geleceğe yönelik bir kaygı oluşturmaktadır (Gündoğar ve Orhan 2015:7). Bu durum toplumda bir takım karışıklıklara neden olmaktadır.

Belirtilen sorunların yanı sıra çok sayıdaki kişinin aniden daha çok bağımlı nüfusa katılması ülke ekonomisinde oluşan daralmaya neden olmuştur. Diğer yandan önemli ihracatta önemli bir kapı olan Suriye iç savaş ve sığınmacılar konusunda izlediğimiz politikadan dolayı ağır bir kayıp yaşamaya devam etmiştir. Bununla beraber Suriyelilerin geldiği günden bu yana onlara barınma, gıda, sağlık gibi birçok konuda harcama yapmak zorunda kalan Türkiye, bu konuda herhangi bir uluslararası kurumdan yeteri destek görmemiş ve ekonomik olarak ağır bir külfet altına da girmiştir.

7. TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜNÜN YÖNETİMİ

7.1. Suriyeliler Probleminin Teşhisi

Türkiye'deki Suriyelilerin mülteci mi?, sığınmacı mı? "Mülteci" kavramının tanımı, 1951 Cenevre Sözleşmesinin "Genel Hükümler" başlıklı m.1/A-2'de yapılmıştır. Bu maddeye göre "mülteci"; *"1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan kişinin o ülkenin korumasından yararlanamayan veya bu tür bir korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen veya uyruğu olmayan ve bu olaylar sonucunda ikamet ettiği ülke dışında bulunan herhangi bir kişi geri dönemeyen, ya da böyle bir korku nedeniyle geri dönmek istemiyor"* ifade eder.

Sığınmacı; *"vatandaşı olduğu ülkenin dışında ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir mensubiyeti nedeniyle zulme uğramaktan haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamıyor veya yararlanmak istemiyor. Sosyal grup veya siyasi görüş sahibi veya uyruğu olmayan ve eski ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, oraya dönmeyen veya korku nedeniyle dönmek istemeyen yabancı"* olarak tanımlanmıştır.

Mülteci ve sığınmacı kavramının tanımının coğrafi sınırlama dışında aynı olması dikkat çekicidir. Bu, Türkiye'nin Avrupa dışından gelen kişilere "mülteci" statüsü verme konusundaki istekliliğini göstermektedir; Türkiye yasal olarak sadece Avrupa'dan gelen kişilere mülteci

statüsü vermektedir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Suriyeliler “mülteci” veya “sığınmacı” değildir. Bu kişiler geçici koruma altındadır ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa ve bu Kanuna dayalı Geçici Koruma Yönetmeliğine tabidir (Şen, 2019). Geçici koruma ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 1994 yılında yaptığı tanımına göre ve 2014/6883 Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre “geçici koruma”; *kitlesel akım durumlarında, uluslararası korumaya ihtiyaç duyduğu kabul edilen insan gruplarına veya kategorilerine sığınma sağlamak için, en azından başlangıçta, bireysel mülteci statüsünü vermeksizin başvurulmuş bir araçtır*” (Resmi Gazete, 29153, 2014).

Bu bağlamda Suriyeliler Türkiye'yi üçüncü bir ülkeye geçecek ve ya kendi ülkelerindeki ortamın düzelmesinden sonra kendi ülkelerine dönecek olan kişilerin "bekleme odası" şeklinde tanımlanabilir. Bekleme süresi uzayabilse de, çoğunlukla mülteci ve sığınmacılar üçüncü ülkelere yerleştirilen yerleşim yerleriyle başka bir ülkeye gitmek zorunda kalıyorlar. Gelen kişilerin çoğunluğunda Türkiye'ye gelmeden önce başka bir ülkeye gitmek için geçici olarak bekleme düşüncesi bulunmaktadır. Bu bekleme süresi içinde Suriyelilerin bulunduğu durumlar, yasal düzenlemeler pratik uygulamalara zaman zaman tam olarak yansıtılmamaktadır. Yardımlaşma koşulları iller arasında uygulamalarda farklılık gözlenebilmektedir. Geçici gördükleri bölgelerde öncelikli olarak sığınak, sağlık, beslenme ve maddi problemler altında yaşamaktadır. Hedeflerinde uzun dönem kalma amacı, mevcut koşulları geliştirme yönelik gayretlerinin olmayışı onları, zor yaşam koşullarına sokarak sosyal yardıma muhtaç hale getirmesi en büyük problemidir.

Suriye meselesine en başından beri en fazla desteği veren STK'ların "inanç" temelli kuruluşlar olduğu, "hak" temelli STK'ların ise uluslararası kuruluşlardan aldıkları destekle sahada hizmet vermeye çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca konuyla ilgilenen meslek odaları ve sendikalar ve zaman zaman siyasi parti örgütleri de çeşitli faaliyetler göstermektedir (Erdoğan, 2015:38). Bu kuruluşların yardım ve destek imkânları her geçen gün artsa ve yasal yönden teşvik edilse de halen temel ihtiyaçların tamamını karşılayacak düzeyde değildir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilere yardım eden kuruluşlardan FAO, IOM, UNDP, UNFPA, BMMYK ve UNICEF'in bulunduğu kurumlarla mültecilerin sorunları üzerine kapsamlı birçok işbirliği ve proje alanı bulunmaktadır (Kirişçi, 2014:46). Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Belediyeler, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı gibi proje temelli çalışan çeşitli sivil toplum kuruluşları ile Deniz Feneri Derneği ve İnsani Yardım Vakfı (İHH)... gibi yardım dernekleri bunlardan bazılarıdır.

7.2. İkamet Tezkeresi Harcı

Türkiye'deki izinler ne olursa olsun, yasal gereklilikleri yerine getiren tüm yabancılar için oturma izni, bir ücret karşılığında ve bir durum belgesi alınması beklenmektedir. Yabancıların oturma izni alma ile ilgili konularda, 5683 sayılı Kanun'un 3. Maddesi, 1 aydan daha uzun süredir ikamet eden yabancıların bu süre bitmeden oturma izni almak için gerekli beyanı doldurmaları için yetkili güvenlik yetkililerine dönem işlevseldir, şahsen kabul edilir veya içeriye giremezler. Bu beyan herhangi bir ücret ve fotoğrafa tabi değildir. 04.08.1961 tarihinde yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu kararına göre, vatandaşlara üç ay süreyle uygulanmıştır. (04.08.1961 Bakanlar Konseyi).

Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu kişilerden kalmak için irade gösteren (Yasal Oturum

İzni talep eden) ya da çeşitli sebeplerden ötürü (ticari işlemler, belediye, tabu kayıt işlemleri, fatura işlemleri vb.) oturum izni talebinde bulunmaksızın Yabancı Kimlik numarası talebinde bulunan yabancı uyruklu şahıslara, 25.04.2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında yabancı kimlik numarası verilmektedir. Suriyelilerin ülkemize acil ve kitlesel girişleri nedeniyle 98 ile başlayan kişisel numaralar verilerek kayıt altına alınmıştır. Bu işlemlerden sonra kamu hizmeti alabilmektedir (Sağiroğlu, 2017:51). Diğer yandan 30 Aralık 2019 tarihi itibarıyla İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Türk vatandaşlığı verilen Suriyeli sayısı 110.000 olarak açıklanmış ve bu kişilerin 53.000 yetişkin, 57.000 ise çocuklardan oluşmuştur.

7.3. Sağlık Durumu

Türkiye'de sığınmacılar, 5510 Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSS) kamu sağlık sigortası kapsamındadır. Geçici barınma merkezlerinde 156 Türk doktor, 186 Türk sağlık personeli, 109 Suriyeli doktor, 137 Suriyeli sağlık personeli bulunmaktadır. Suriyelilere 34,5 milyon poliklinik hizmeti, 1,5 yatak hizmeti, 303 bin doğum ve 1,2 milyon ameliyat hizmeti verilmiştir (AFAD, 2018).

7.4. Eğitim Durumu

Artan mülteci akını ile duruma acil çözüm olarak Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep, Osmaniye ve Adıyaman illerinde açılan kamplarda başta Suriyeli öğretmenler olmak üzere Suriyelilerle eğitim ve öğretim faaliyetleri yürütülmeye başlanmıştır (Erdönmez, 2016:24). Öte yandan 24/10/2014 tarih ve 2014/21 sayılı genelge ile başta Suriyeliler olmak üzere devam eden eğitim sorununun çözülmesi amacıyla; İkamet izni alamayan ve yabancı kimlik numarası alamayan kişilere "yabancı kimlik belgesi" düzenlenmesi (kimlik numarası olanlar her türlü veri girişi, e-okul ve e-yaygın otomasyon sistemlerinde yer almaktadır). Milli Eğitim Bakanlığı bu genelge ile hem kamp içinde hem de kamp dışında yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimine birçok yenilik getirmiş ve bu öğrencilerin eğitiminde bir standart belirlemiştir (Tanrıkulu, 2018:2592).

Türkiye'deki Suriyeli genç nüfusun artmasıyla geçici eğitim durumunun çözümü için Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) açılmıştır. Bunlar kitlesel göçle birlikte AFAD tarafından Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik 21 ilde GEM'ler kamp içi ve dışı olmak üzere faaliyet göstermektedir. Kamp içinde daha çok GEM bünyesinde, kamp dışında ise büyük çoğunlukla devlet okullarında eğitimlerini sürdürmektedir. Bu eğitimler Türk öğretmenler ile eğitim öğretim faaliyeti Eylül 2011'de başlatılmıştır Ayrıca Suriyelilerin açmış olduğu özel okullar da mevcuttur. Kahramanmaraş bu anlamda 13 ise GEM bulunmaktadır. Bu merkezlerde ilk dönemlerde dil eğitimi daha çok Arapça, kısmen de Türkçe olarak verilmiştir. Türk öğretmenler tarafından Türkçe müfredat üzerinden eğitim vermeye devam edilirken, dersliklerin boş olduğu ve ders dışı saatlerde Suriyeli öğretmenler kendi müfredatları ile tamamlayıcı eğitim çalışmaları yürütülmüşlerdir. Bu sayede çocuklara ne kendi dilini unutturacak, ne de çocukları okula gidince eğitimden geri düşürecek dil eğitimi hedef alınmıştır.

Türkiye'deki Suriyeliler İçin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Eylül 2018 verilerine göre, eğitim çağındaki 1.047.536 Suriyeli nüfus bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarına kademeli olarak kaydolma çalışmaları devam etmektedir. Ülkemize toplu göçle gelen 465.171 geçici koruma altındaki Suriyeli ve 52.934 Iraklı olmak üzere toplam 518.105 öğrenci Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi (Geçici Eğitim Merkezleri Hariç) okulda

Türkçe müfredatta eğitim görmektedir. 19 ildeki 224 geçici eğitim merkezinde tamamı Suriyeli olan 106.845 öğrenci yoğun Türkçe eğitimi esas olmak şartıyla eğitim görmektedir. Ayrıca açık okullarda kayıtlı 16.680 öğrenci bulunmaktadır. Kitlemel göç yoluyla ülkemize gelen toplam 641.630 (316.045 kız (%49.26) ve 325.585 erkek (%50.74) öğrenci eğitime erişebilmektedir. Eğitim dışı kalan çocukların eğitimlerine devam etmeleri için teşvikler yapılmaktadır.

Eğitim çağındaki nüfusun kademeli olarak MEB'e bağılı resmi okullara kaydedilmesi amacıyla devam eden çalışmalar sonucunda 2017'de 280 geçici eğitim merkezinde öğrenim gören öğrenci sayısı 250.000 iken, 2018'de 96.841'e ve 2019- 2020 eğitim-öğretim yılı sonunda kapatılması planlanan geçici eğitim merkezlerinin sayısı 215'e düşmüştür (MEB, 2020). Kahramanmaraş halkının büyük kısmı Suriyelilerin eğitimlerine destek olunması gerektiğinde hem fikirdir.

7.5. İstihdam ve İş İmkanları

Türkiye'de yerel düzenlemelere göre, sığınmacılar ve mülteciler başvuru formu ile büyük zorluklarla karşı karşıya kalıyorlarsa çalışma izni başvurusu yapma hakkına sahiptir, fakat çalışma izni alanı çok az sayıda sığınmacı bulunmaktadır. 2006 Uygulama Talimatında, mültecilerin ve sığınmacıların çalışma koşullarına ilişkin aşağıdaki hükümler belirtilmiştir. Ancak sığınmacılar ve mülteciler işgücü sömürsünün aşırı düzeyde olduğu kayıt dışı işgücü piyasasına katılmaktadır. Ayrıca çalıştığı işte hakettiği parayı alamaz ve şikayet edemez, çünkü hiçbir kaydı yoktur. Bu durum onların çok güç şartlarda, sağlık olanaklarından yoksun çalışma hayatına itmektedir.

Suriyelilerin Türkiye'nin birçok bölgesinde çeşitli iş kollarında çalıştıkları biliniyor. Resmi rakamlara göre Mart 2019 itibarıyla çalışma izni aldıktan sonra istihdam edilen Suriyeli sayısı 31.185'tir. Öte yandan kesin sayı bilinmemekle birlikte çok sayıda Suriyelinin kayıt dışı istihdam edildiği tahmin edilmektedir. Kayıt dışı istihdamın %33 civarında olduğu Türkiye işgücü piyasasında Suriyelilerin kayıt dışı işgücüne katılımı ilgisizliği daha da artırmaktadır. Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesinde ve 2016 yılı 29594 sayılı Resmi Gazete'de "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" yayımlanmış ve Suriyelilerin ne şekilde ve nasıl çalıştırılacakları hükme bağlanmıştır (Sağıroğlu, 2017:51). Kahramanmaraş'ta özellikle kayıt dışı işlerde çalışan Suriyeliler düşük ücretle çalıştığı için yerli halkın da işsiz kalmasına neden olmaktadır (Aydın ve Durgun, 2018). Kayıt dışı işlerde çalışan Suriyelilerin önemli bir kısmının genç nüfusu oluşturduğu düşünüldüğünde, meslek eğitime yönlendirme ve meslek sahibi olmaya teşvikin gerçekleşmesiyle gençlerin iş sahibi olması sağlanarak sanayideki ara eleman ihtiyacı karşılanmış olacaktır. Bu durum kayıt dışı ekonomiyi de engelleyecektir.

Kendi işini kurmak isteyen Suriyeli sayısı Ticaret Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir Suriye uyruklu şirket sayısı 15.159 olarak tespit edilmiştir.

7.6. Hassas Grupların Durumu

Başta refakatsiz 18 yaş altındaki çocuk mülteciler en büyük sıkıntıya yaşayan gruplardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bireyler ebeveynlerinden ayrı kalan ve bu konuda sorumluluk sahibi bir yetişkin tarafından eşlik etmeyen çocuklardır.

Türkiye'deki mülteciler genellikle yalnız bir kadın veya çocuklu bir kadınlar çevre

temasları sırasında aile içi şiddet mağduru olarak zor durumda kaldığı görülüyor. Bu gruplara da yardım ve destek sınırlıdır. Barınma ve korunma sorunu için Türkiye'de yabancılara yönelik olarak özellikle insan ticareti mağdurları kadınlar için kullanılmaktadır (Atasü-Topçuoğlu, 2012: 65). Bir sığınağa ihtiyaç duyan mülteciler ve sığınmacılar için ayrı bir sığınak yoktur. Bu durumda, geri kalanlar, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve yerel yönetimlerden daha fazlası için evlerinde sığınma barınağıdır. Bununla birlikte, hem yasal prosedür hem de bu yöndeki aşırı kapasite nedeniyle, sığınak sorunu mülteci / sığınmacı mağdurları için yüksektir.

Mart 2011'den itibaren Suriye'deki iç karışıklık nedeniyle ülkemizde bu bölgeden yoğun bir kitlesel akın oluşmaya başlamıştır (Aygün ve Kaya, 2016). Suriyeli çocuklar vatandaş olmasalar da ülkemiz sınırları içinde oldukları için Türkiye'nin yargı yetkisi içindedirler ve bu haklardan yararlanmaları gerekir. Böylece, diğer ülkelerden gelen misafir vatandaşların eğitim hakkı, bütüncül ve hak temelli bir yaklaşımla yasal bir zemine oturtulmuştur. 2016-2017 eğitim öğretim yılının başında Milli Eğitim Bakanlığı, geçici koruma statüsündeki çocukların eğitimi için yeni bir yol haritası belirlediğini duyurdu (MEB, 2015). Sadece geçici koruma statüsündeki çocukların değil, ülkemiz sınırları içindeki tüm çocukların kaliteli eğitime erişimi için uzun vadeli ve kapsamlı politikaların geliştirilmesi önemlidir. Bu bağlamda MEB bünyesinde “Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı” oluşturulmuştur. Bu sayede özel eğitime muhtaç çocukların da ihtiyaçları karşılanmıştır.

8. TÜRKİYE’DE MÜLTECİ HAREKETLERİNİN TARİHSEL SEYRİ

Nüfus hareketleri, ülke tarihinde farklı dönemlerde gerçekleşti. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’nin coğrafyasında yer almakta olup, “Müslüman milletin dışında devlet sınırları kurulması ve ülkeye göç etmesi, çoğunlukla Türk kökenli, dışarıdan ilk nüfus hareketi olarak kabul edilmektedir (Kirişçi, 2014: 2). II. Dünya Savaşı sırasında, Yunanistan, Bulgaristan ve On iki Ada ve Avrupa’dan gelen Yahudilerin çoğunluğu (800 bin kişi) - yaklaşık 67.000 – kısa süre sonra geldikleri yerlere geri döndü ya da başka bir ülkeye göç etmiştir.

Bu dönemi, 1945-1980 arasında, özellikle Bulgaristan’dan ve daha sonra Yugoslavya’dan gelen ikinci göç hareketi izlemiştir. Üçüncü dönem, 1980’lerde ve 1990’larda Afganistan’dan sığınmacıların ve Bulgaristan Türklerinin göçünü kapsamaktadır. 1989 yılında 384 bin kişi, Türkiye’de uygulanan asimilasyon politikası “yaklaşık 300.000 Türk kökenli sığınmacı sığınağı, yıl içinde bir kısmı daha sonra geri döndü. 1999’da 17.800 kişi Kosova’dan göçmüştür. 1985 ile 2005 yılları arasında yaklaşık iki milyondan fazla İran, Irak ve Bulgaristan’dan gelmiştir.

1979 İran devriminden çıkan ve ilk büyük toplu iltica hareketi olarak kabul edilen süreçte, yaklaşık bir milyon İranlı iltica talebi bulunmuştur (İçduygu, 2004: 360).

1988-1991 yılları arasında Irak’tan üç kitlesel göç hareketi ve Asya ve Afrika kökenli iltica hareketleri gerçekleşmiştir. 1988’de İran-Irak savaşının sona ermesinden sonra 50.000 daha fazla Kürt Peşmerge, 1990-1991 yıllarında Körfez Krizi’nden kaçan ve kısa bir süre sonra geri dönen en büyük ikinci dalgayı oluşturan

60.000 kadar Iraklı ve Kuveytli sığınmacı Türkiye’ye sığındı. Son büyük dalgada 1991 yılında Irak ordusundan kaçan ve çoğunluğu oluşturan Kürtler, Türkmen, Arapları kapsayan yaklaşık 500.000 kişiden oluşan bir sığınmacı hareketi yaşanmıştır (İçduygu, 2004: 362).

1992’de Bosna-Hersek’te yapılan soykırım Türkiye’ye toplu göç yaşandı. Geçiş ülkesi

olarak kabul edilen göç yolunun sadece Türkiye’de yerleşmiş olan mültecilerin bir kısmı “Dayton Anlaşması” sonrasında geri dönmüştür. Bununla birlikte, 1997 yılında Bosna-Hersek, İran ve Irak’tan 2,400 mülteci ve 2,200 sığınmacı ülkede kalmıştır. İlerleyen yıllarda Somali, Afganistan, Sri Lanka ve Filistin’den kitlesel olmayan sığınma hareketleri gerçekleşmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 135).

9. TÜRKİYE’DE SURİYELİLERİN YERLEŞTİRİLMESİNDE KAHRAMANMARAŞ’IN YERİ

Yabancıların Türkiye’de ikamet etmesine ilişkin çeşitli düzenlemeler vardır. Bu düzenlemeler, vize veya vize muafiyeti nedeniyle uzun süre kalmak durumunda kullanılır. Türkiye’de ikamet etmeyle ilgili 19-49 yaşları arasındaki yabancı uyruklu şahıslar ile yabancı madde arasında tutulanlar sadece iç yasal kısıtlamalara dayanmamaktadır. Uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan kısıtlamalar da vardır. Bunlardan bazıları bunlar. 1951 "Mültecilerin Hukuki Statüsü Cenevre Sözleşmesi", "Avrupa Konseyi Ülkeleri Arasında İnsanların Serbest Dolaşımı Hakkında Avrupa Sözleşmesi", Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin dördüncü protokolünün ikinci maddesine göre; Ülkeye yasal olarak giren herhangi bir yabancı ülkede seyahat etme ve orada ikamet etme özgürlüğüne sahiptir. Ancak, bu özgürlük, ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeninin korunması ve suçun önlenmesi gibi sosyal güvenlik gibi nedenlerle sınırlandırılabilir. Kamunun menfaati durumunda, kısıtlamalar kanunla yapılabilir (Çiçekli, 2009: 91). Bunlar ülkenin bazı bölgelerine seyahat edebilir. Bu kısıtlamalar askeri yasak bölgeler ve köylerdir. Sadece Türkiye vatandaşları bazı yasaklı bölgelere girebilirken, yabancıların bazılarına Genelkurmay’ın izniyle girebilir. Köylere ise köy yasalarının 88. maddesine göre, köylerde ikamet etmek isteyen yabancıların İçişleri Bakanlığı’ndan izin almaları gerekir (Çiçekli, 2016: 92-93).

Uluslararası Koruma Kanunu’nun 19. maddesi uyarınca oturma izni almak zorunda olan yabancılar ve kişiler; Vize veya vize muafiyet sürelerini aşan veya doksan günden daha uzun kalan kişiler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun (YUKK) 23’ncü maddesi, oturma izni nasıl verileceği ve her yabancı için ayrı oturma belgesi verilmesi konusunda bilgi sağlar. Oturma izninden muaf tutulanlar, YUKK ile düzenlenir. 20. Maddede listelenen kişiler oturma izninden muaflar kişiler; vizeye kadar doksan gün veya vize girişlerinden muaf tutulur, vize veya vize muafiyeti süresi boyunca, Vatansız Kişiler Kimlik Kartı, Türkiye’deki diplomatik ve konsolosluk görevlileri, TC Dışişleri Bakanlığı’nın diplomatik ve konsolosluk yetkililerinin ailelerine aittir. Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin, uluslararası koruma altında aldıkları uluslararası koruma kimlik kartına sahip oldukları için oturma izni başvurusunda bulunmaları gerekmemektedir. Kanunda ilgili maddelerinde oturma izni alması gerekmeyen kişiler olarak kabul edilen Suriyeliler oturma izninden muaf tutulmaktadır (YUKK, 2013: madde 20-21).

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler Suriye’deki iç savaş öncesi oldukça iyi bir seviyeydi. İki devlet ile Türkiye ile Suriye arasındaki karşılıklı vizelerin arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesinde bir araya getirilen devletler arasındaki vizelerin kaldırılması 2009 yılında kaldırılmıştır. Bu durumda Türkiye’yi ziyaret eden Suriyelilerin sayısı sürekli olarak artmıştır. Türkiye’yi Suriye’den 2008’de 400.000’e çıkaran kişi, 2010’da bu rakam 900.000 ulaşmıştır. Bunun ana nedeni Suriye krizi başladıktan sonra Suriye pasaportunu sınırdan kolayca geçme ihtimalinin yüksek olmasıdır (Kirişçi, 2014: 21). Diğer yandan pasaportu olmayan Suriyeliler için açık kapı politikası uygulanmıştır. Açık kapı politikasının uygulanmasının tek nedeni insan haklarıdır. İnsan hakları konusunda yaşam, barınak, beslenme ihtiyaçlarını karşılanmasıdır

(Erdoğan, 2015: 37-38).

Göçmenlerin yeniden yerleştirilmesi yalnızca bir bölgeye yerleşmeyi değil aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını da içermektedir. Bu gereklilikler kamp tesislerinde sağlanmakta, kamp dışındaki diğer yerleşim uygulamalarında ise bu ihtiyaçlar devlet tarafından kurulan farklı kurumlar tarafından karşılanmaktadır.

Suriyeliler göç yerlerini, işgale, dine veya ülkeye bağlı olarak diğer Suriyelilerin bulunduğu yerleri seçerek uyumlarını kolaylaştırdı. Ayrıca göçün vazgeçilmez unsuru olarak insanların olduğu yerlere yerleşme eğilimidir. Türkiye'deki Suriyelilerin göç rotaları göz önüne alındığında, Suriye sınırının takip ettikleri göç güzergâhımıza girdikten sonra, iç göç izleyen güzergâhın neredeyse aynı olduğu görülmektedir.

9.1. Kamp Yerleşmeleri

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), acil durumlar ve afetler durumunda iç ve dış alanlarda müdahale ettiğinden, göç Suriye'den başladığından ve derhal sorunun çözülmesi gerektiğinden, konteyner şehirleri kurarak ve çadır açarak AFAD'ın koordinasyonu tarafından şehirler de yapılmıştır. Çadır kentleri ve konteyner şehirlerde ilgili bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile Kızılay; barınma, yiyecek, sağlık, sosyal faaliyetler, eğitim, bankacılık, ibadet, yorumlama.

Kamplarda ibadet yerleri, polis, sağlık merkezi, çocuk oyun alanları, televizyon izleme ünitesi, çeşitli kurslar, dikiş kursu, basın ünitesi, trafo, jeneratör, su deposu gibi fiziksel hizmetler bulunmaktadır. İlk göçünün başlamasından üç yıl sonra 220.000'den fazla Suriyelinin kamplarda yaşadığını açıkladı. Türkiye'de toplamda

21 sığınma kampı bulunur. Bunlar Şanlıurfa (81.270), Adana (26.981), Kilis (25.101), Gaziantep (23.995), Hatay (17.425), Kahramanmaraş (17.135), Osmaniye (14.668), Malatya (9.447), Adıyaman (9.067) ve Mardin (2.714) sığınmacı bulunmaktadır (www.afad.gov.tr, 22.03.2018). Kahramanmaraş'ta 2017 yılında geçici barınma merkezinde kalan Suriyeli sayı 17.634 olarak belirtilmiştir. 23 Eylül 2020 tarihi itibarıyla geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 59 bin 785 kişi olarak açıklanmıştır. Bu sayı geçen ay (Ağustos 2020) 61 bin 419 kişi, 2019'un başında 143 bin 558 kişi, 2018'in başında ise 228 bin 251 kişiydi. 2020 yılında ise Suriyelilerin yalnızca %1,6'sı kamplarda yaşamaktadır.

Kampta yaşayan Suriyelilere neden kampta yaşamayı tercih ettikleri sorulduğunda, ekonomik nedenler ve güvenlik ilk sırada yer aldı. 26 farklı kampta ve sağlık merkezinde 26 sağlık merkezi bulunmaktadır (AFAD, 2014: 106). Kamp tesislerinde görevli birçok personel var. Bu personel, kamp içindeki yiyecek, güvenlik, eğitim, sağlık, dini hizmetler ve sosyal tesis gibi hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilir (AFAD, 2014: 108).

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin durumu, kamp dışında yaşayan Suriyelilerden daha iyidir. Çünkü kamplarda ekonomik ve sosyal koşullar düzenlidir. Dünyadaki BM mülteci kampı, diğer Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden sorumlu olmasına rağmen, Türkiye'nin AFAD Başkanlığı'ndaki mülteci kampları sorumludur ve Türkiye'nin koordinasyonunu üstlenmiştir. Kamplarda Türk makamları sorumlu olup çeşitli sivil toplum kuruluşlarının destekleyici bir rolü bulunur. Kamplarda, Avrupa Birliği ile bazı antlaşmaların vaat ettiği toplu yardım dışında hiçbir dış yardım yoktur. AB ile yapılan anlaşma sonucunda alınması beklenen yardım tutarları ise hiçbir zaman alınmamıştır.

AFAD, belki de kampın sorumluluğunu tek başına üstlenmenin tek avantajı, kamplar üzerinde tam kontrol kurma olasılığını kolaylaştırmasıdır. AFAD ayrıca ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlar. Kampların altyapı ve lojistik faaliyetlerinin yürütülmesinden AFAD Müdürlüğü de sorumludur. Bu sorumlulukları yerine getirirken ilgili kurumlardan destek almaya devam ediyor. Güvenlik ve kamu düzeni gibi konularda MEB, Sağlık Bakanlığı ve Sağlık Hizmetleri İçişleri Bakanlığı'ndan yardım alınmıştır. Kamp içinde yemek dağıtımı için özel sektörle ortak çaba sarf ediliyor. Görüldüğü üzere, AFAD, kampların ihtiyaçları ne olursa olsun, kamu ve özel sektörle koordineli olarak çalışmaktadır. Hesap verebilirlik kamp çalışanları için etkili bir şekilde çalışır. Kamplardaki memurlar kamp yöneticilerine rapor verir. Kamp yöneticileri de görevlerini valilerce yerine getirir. Kahramanmaraş halkıyla yapılan araştırmalarda Suriyelilerin daha çok kamplarda kalması gerektiğini ve şehri farklı noktaları dağılma olmaması gerektiği görüşündedirler (Aydın ve Durgun, 2018:511).

9.2. Kamp Dışı Yerleştirmeler

Zorla yerlerinden edilerek ülkelerinden çıkıp Türkiye'ye gelen Suriyelilerin misafir edilmesi ilk etapta yalnızca devlet eliyle mümkün olmuştur. Uluslararası kuruluşlar ve BM'den yardım alınması için gerekli antlaşmaların yapılması zaman almıştır. Kampların kapasitesinin üzerinde göç alınması ve bazı Suriyelilerin kamplarda yaşamak istememesi, ülkemizde çeşitli kentlere göç etmelerine sebep olmuştur. 19 Mart 2020 verilerine göre kamp dışında yaşayan Suriyeliler özellikle İstanbul 510.341 (nüfusun %3,2), Gaziantep 451.828 (%21,8), Hatay 436.167 (%26,7). Şanlıurfa 421.556 (20,3), Adana 249.003 (%11,1), Mersin 217.952 (%11,8), Bursa 117.304 (%5,8), İzmir 146.970 (%3,3), Konya 116.198 (%5,2), Kilis 108.925 (%76,4), Ankara 98.213 (%1,7) ve Kahramanmaraş 92.334 (%8) gibi büyük şehirlere göç etmişlerdir. Suriyelilerin en az olduğu şehir ise 25 kişi ile Bayburt. Bayburt'u 37 kişi ile Tunceli, 38 kişi ile Artvin takip ediyor (multeciler.org.). Bunun yanı sıra sınıra yakın olan Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır gibi illere yerleşmişlerdir. Yoğun göç alan kentlerde Suriyelilerin iş aramaları, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi ile ilgili sorunlar, Suriye krizinin sadece Suriyeli ile sınırlı kalmadığının da bir göstergesidir (AA, 2014: 211). Suriyelilerin hangi şehirde yaşayacağına Göç İdaresi karar vermektedir. İstanbul başta olmak üzere bazı büyük şehirler Suriyeli alımına kapalı olmakla birlikte Suriyelilerin % 98,4'ü şehirlerde yaşamaktadır.

Bu sayılar zaman geçtikçe değişmektedir. Özellikle başta sınır kentlerindeki yığılmalar diğer kentlere dağılmaktadır. Kahramanmaraş da bundan nasibini almış ve 2011'de 92.334 olan sayı 2014'te 44.000 olarak belirlenmiştir (Erdoğan, 2015, s:14). Bu rakamlar ve yapılan yapılan araştırmalar (Aydın ve Durgun, 2018: 514) Suriyelilerin Kahramanmaraş'ın geneline dağıldığını göstermektedir.

Kamp dışında kalan Suriyeliler genel olarak çadırlarda, kiralık konutlarda kalmaktadırlar. Bu konutlar çoğu kez yeterli olmayan imkaları barındırmaktadır. Bu nedenle şehirdeki konut fiyatlarında artış meydana gelmiştir. Suriyelilerin içinde bulunduğu durumu fırsata çevirmek isteyen ev sahipleri kira bedellerinde artışa gitmişlerdir. Yüksek kira bedelleri sebebiyle de birkaç Suriyeli aile bir evde bir arada yaşamak zorunda kalmaktadır. Kiralık konutlar dışında düşük oranda da olsa, konut satın alanların ve kira ödemediği tanındıklarının ve akrabalarının yanında oturanların olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Suriyeli erkeklerin bekar odaları sisteminde bazı yerlerde kaldığı görülmektedir (Tunç, 2015: 46).

9.3. Uydu Kent Yerleştirmeleri

Uydu kentin tanımı kentleşme literatüründe, şehir merkezi çevresinde yerleşik kent yapıları temel ihtiyaçlara cevap vermek için şehir merkezine seyahat etmeleri gerektiği şeklinde tanımlanmaktadır. Göçmenlerin ve sığınmacıların Türkiye'de bulundukları süre boyunca yerleşim ile ilgili düzenlemeler yapıldığı göçmenlik başvuruları literatüründe. Mültecilere Avrupa dışından mültecilere izin verilemediğinden, sığınmacıların üçüncü bir ülkeye taşınana kadar uluslararası koruma altındaki uydu şehirlerinde yaşamalarına izin verilmektedir. İçişleri Bakanlığı hangi uydu şehirlerin yer alacağına ve hangi uydu kentinin sığınma talebinde bulunacağına karar verir. Uydu şehirlerinin tarihi geçmişine bakıldığında, ilk kez uydu şehirleri 1950 yılı 5683 sayılı kanunun 17. Madde'de İkamet ve Seyahat Yasası'nda yabancılar ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de başta Suriyeliler olmak üzere toplam 178.965 kişi Geçici Barınma Merkezlerinde kalmaktadır. Bunların 174.256 30.138'i Suriyeli, 4.709'u ise Iraklı'dır. Toplam 57.813 geçici barınakların 27.675 çadır ve betonarme bölme (54.703 kişi, %30,6), 30.138 konteyner (124.262 kişi, %69,4)'dır. Kahramanmaraş'ta ise Suriyeli Merkez Konteynerkenti 5.008 konteynerde 16.309 Suriyeli barınmaktadır.

Bu kişiler kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye gelmiş ve burada yabancı bir ortamda kendilerini bulmuştur. Diğer yandan gelinen kentlerden olan Kahramanmaraş'ta bu yoğun nüfus bakısıyla hızlı bir değişim getirmiş ve adeta buradaki halk kendilerini farklı bir şehirde bulmuşlardır. Bu durum her iki taraf için de kolay olmamış ve olmayacaktır.

10. TÜRKİYE'DE SURİYELİLERİN ENTEGRASYONUNDA KAHRAMANMARAŞ'IN YERİ

Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle her dönemde göç sürecinin içinde kalmıştır. Türkiye savaştan ve iç karışıklıktan kaçarak Kafkaslardan, Afganistan'dan, Türk Cumhuriyetlerinden, Balkanlardan, Irak ve son olarakta Suriye'den gelen zorda kalmış insanlara kapılarını açmıştır. Bu sebeple bir taraftan ülke insanları, diğer taraftan gelen insanların uyumları ve kaynaşmalarını sağlayacak bir bakış açısına sahip stratejilere ihtiyaç vardır. Yapılacak olan stratejik plan ve uygulamalarının geçmiş ve gelecek dönemleri kapsayacak şekilde olması elzemdir. Türkiye'ye göç eden nüfusun büyük oranda gençlerden oluşması, hem eğitim hem de uyum açısından avantajlarının yanında, doğru yönlendirilmemesi halinde riskleri de barındırmaktadır. Suriye'de savaşın bir şekilde biteceği ve gelenlerin bir bölümünün ülkelerini geri döneceği kesin olmak birlikte, bir kısmı ise Türkiye'de kalarak bu ülkenin bir parçası olacağı da bir durumdur. Bunun için Türkiye'de Suriyeli sorunlarının savaş bitse de devam edeceği aşikardır. 15 Ekim 2020 tarihinde yapılan resmi açıklamalarda, ülkesine dönen Suriyeli sayısının 414.061 olduğu belirtilmiştir. Kasım 2020 tarihinde MSB'nin yaptığı açıklamalar da benzer ifadeleri barındırmaktadır. Nitekim 400 binden fazla kişinin ülkesine geri döndüğünü, 600 bin civarında kişinin de sınırdan ve İdlip bölgesinden daha güvenli gördükleri Suriye içindeki bölgelere döndükleri ifade edilmiştir. Edirne üzerinden Türkiye'den ayrılan göçmen sayısı ise 130.469 olduğunu bildirilmiştir. Bugün geride 3,5 milyon civarındaki kişi ise daha hala Türkiye sınırları içinde yaşamaktadır.

2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kimlik belgesi sahibi Suriyelilere sağlık, eğitim, işgücü piyasasına erişim ve sosyal yardım gibi temel hakların sağlanacağı yönetmelikte belirtiliyor. Bu anlamda temel haklara erişimin sağlanması

entegrasyon süreçlerinin başarılı bir şekilde devam etmesi için en temel unsurlardan biri olmakla birlikte uygulamada bu hakların tüm Suriyelilerin erişimine açık olması önemlidir. Ancak, mülteci entegrasyonunun belirleyicileri (iş, barınma, eğitim, sağlık), sosyal ilişkiler (sosyal köprüler, sosyal bağlar, sosyal bağlantılar), kolaylaştırıcılar (dil ve kültürel bilgi; güvenlik ve istikrar) ve sütunlar (haklar ve vatandaşlık) sağlanmadığı takdirde tam entegrasyondan söz edilemez. Ayrıca bu süreçte göçmenlerin statü farklılıkları, özellikle güvencesiz statüye sahip göçmenlerin entegrasyon süreçleri, güvenli statüye sahip göçmenlere göre daha yavaş ilerlemektedir (Şimşek, 2018:369).

Özellikle ekonomik kaynaklara erişim, Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini hızlandırmaları ve aktif sosyal aktörler olmaları için önemli bir faktördür. Hatta ev sahibi toplumun üyeleri ile göçmenler arasında sosyal bir köprü sağlamaktadır. Fakat milyonlarca Suriyelinin aynı anda ekonomik kaynaklara erişimi dünyanın hiçbir yerinde mümkün değildir. Aynı durum Türkiye için de sözkonusu olup, entegrasyon süreçleri yavaş ilerlemektedir. Türkiye'nin entegrasyon politikaları özellikle iş piyasasına erişim ve barınma konusunda uzun vadede eşit imkanları sunmak üzere geliştirilmesi önemli bir adımdır. Suriyelilerin entegrasyon olayına bu kapsamda bakılması gerekmektedir. Belirli bir entegrasyon politikası belirlenmesi ve uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Problemi ertelemenin bir anlamı yoktur. Çünkü başta Suriyeli genç kuşak olmak üzere uyum sürecinin hızlanması, ülkeye ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal anlamda problemlerin aşılmasını sağlayacak ve ülkeye güç katacaktır.

Kahramanmaraş'ta ara eleman ihtiyacı yüksek olan önemli sanayi kollarının barıdıran kentlerden birisidir. Şehirde ekonomiye yön veren, dinamizm sağlayan sektörler; tekstil, metal mutfak eşyası, gıda, kâğıt sanayi ve kuyumculuktur. Bunların sektörel dağılımına bakıldığında, 17 sanayi kolunda toplam 1.028 sanayi tesisinin faaliyet göstermektedir. Kahramanmaraş Sanayi ve Ticaret Odası (KMTSO) 2012 yılı verilerine göre bunların 271'i tekstil ve konfeksiyon, 163'ü gıda, 77'si mutfak eşyaları, 105'i yapı, 18'i kâğıt ve ambalaj konusunda faaliyet göstermektedir. Bu tesislerde toplam 51.093 kişi istihdam edilmektedir (DOGAKA, 2020). Yeni gelişmelere açık olan şehrin sanayi kolları Suriyeli nüfusun ara eleman ihtiyacını karşılamasıyla büyük bir gelişme yapma şansını yakalayabilir.

Suriyelilerin Kahramanmaraş'taki durumu göz önüne alındığında işgücünde yerlerini aldılar. Esnafın Suriyelileri işgücü olarak tercih etme nedenleri; "Çok çalışkan olmak", "Verilen her işi yapmak", "Düşük ücretle çalışmak", "Daha hızlı olmak" ve "Türkler ihtiyaç duyulan alanlarda çalışmak istemiyor" şeklinde sıralanıyor. Esnafın yaklaşık %78'i Suriyeli çalışanlardan memnun. Bu memnuniyet, "Suriyeli işçilerin düşük maliyeti" ve "daha az ücretle daha çok kişiyi istihdam etme fırsatı"na dayanmaktadır. Kentte yaşayan ve maddi durumu iyi olan Suriyeliler, sermaye sahibi olarak çeşitli şirketlere ortak olarak yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bunun dışında çeşitli iş kollarında çalışan Suriyeli mülteciler de kentin ekonomik faaliyetine olumlu etki yapmaktadır. İşgücüne katılan mülteciler daha çok "restoran", "tekstil atölyeleri", "sanayi işçileri" ve "inşaat işlerinde" çalışmaktadır. Bu durum, savaş sonrasında Suriye ile Türkiye arasındaki ticari ilişkilerin artacağı görüşüne hakim kılmıştır (Harunoğulları, 2018:141).

Bununla birlikte zaman zaman esnafın bu memnuniyetinin bir sıkıntılarının olmadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü yapılan araştırmalarda Kahramanmaraş halkının Suriyelilere evini kiraya verip vermeyeceğine yönelik olarak yapılan ankette halkın %33,6'sı evini kiraya verebileceğini %66,4'ü ise vermek istemediğini ifade etmiştir. Evini Suriyelilere kiraya vermek

istemeyenler bunun sebebini “Suriyelilerin çok kalabalık olduklarını ve evi iyi kullanmadıklarını” ve “Suriyelilerin ülkemizden ne zaman ayrılacağı kaygısı düşük bir oranda ise memleketimizde kalmalarını istemediklerini” belirtmişlerdir. Yine Kahramanmaraş'ta kültür yozlaşması olduğunu halkın yarısı beyan etmiştir. Yozlaşmaya örnek olarak boşanma ve ahlaki bazı değerlerin değişmesi göstermişlerdir (Harunoğulları, vd. 2018 :134). Yine halkın yarıya yakının (%42,7) güvenlik sıkıntısı çektiğini belirtmesi; özellikle bazı adli vakalarda fazlaca yer almaları, dilencilik yapmaları ve bakışlarıyla tedirgin etmeleridir (Aydın ve Durgun, 2018). Ayrıca Suriyelilere çok fazla yardım yapıldığını yerel halka bu denli imkanlar sağlanmadığını düşüncesinin yaygın olması ve hatta bu nedene bağlı olarak 2014 yılı içinde Ankara, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Adana'da yapılan “Suriyeliler Gitsin!” türü gösterilerin yapılması ve halkın beklentisi Suriyelilerin Suriye'de kriz çözüldükten sonra kendi ülkelerine geri dönmelerini istemektedirler. Sözü edilen beklenti ve problemler Kahramanmaraş'taki entegrasyondaki bazı problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

11. SONUÇ ve ÖNERİLER

11.1. Sonuç

Göç çok eski bir olgu olmasına rağmen, ulus-devlet olma fikri her zaman önemli olarak kabul edilmiştir. Dünyadaki savaşlar, iç karışıklıklar, açlık, salgın hastalıklar ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle göçün her geçen gün artmasına bağlı olarak sürekli bir göç yönetimi gerekmektedir.

Türkiye Suriyeli göçünden önce bu denli büyük göçmen kitlesiyle karşı karşıya gelmemiştir. Çünkü bir anda 4 milyon kişiyi sınırında buldu ve içeri almak zorunda kaldı. Bu durum göç mevzuatının yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu dönemde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Suriyeliler Türkiye'ye geldikleri ilk dönemlerde ilk önce kamplara yerleştirildiler. Fakat zamanla göçmen sayısındaki hızlı artış, kampların yetersiz kalmasına ve kamp dışı yerleşimlere izin verilmesine neden olmuştur. Kamplarda Suriyelilere sorumlu personel tarafından eğitim ve sağlık gibi temel hizmetler verilmektedir. Kamp dışı yerleşimler için, bireylerin önce geçici koruma statüsüne başvurmaları gerekmektedir. Bu kamplar genellikle Suriye sınırına yakın şehirlerde kurulmuştur. Kamp yerleşimleri kalanların yaşamlarını zorlanmadan yönetmelerini sağlayacak donanımına sahiptir. Bu durum onalar kolaylık sağlarken, mevcut durumun uzun yıllar devam etmesi nedeniyle kamplarda kalan bireylerin entegrasyonunu büyük ölçüde sınırlamaktadır ve onları bağımlı bireyler haline getirmektedir. Kahramanmaraş şehirlerden birisidir.

Suriye'de iç karışıklık ve huzursuzluk muhakkak ki bitecektir. Ancak bu belirsizliğin ne kadar süreceği hiç belil değildir. Belirsizlik bitse bile 3,5 milyon civarındaki kişinin hepsinin geri dönmeceği kesindir. Suriye'den göçtükleri dönemde büyük çoğunluğu çocuk yaşta olan bireyler bugün genç nüfusu oluşturmaya başlamıştır. Bu kişilerin çalışmaması hem devlete büyük yük getirmekte hem de huzursuzluk oluşturmaktadır. Bunların bir an önce ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. Bu sayede devlete yük olmaktan kurtulup, çalışan nüfusa katılarak istihdama katkı sağlamış olacaklardır. Suriyelilerin istihdamı yeterli bireyler olarak görülmeleriyle sosyal kabullenme kolaylaşacaktır. Diğer yandan Suriyelilere istihdam sağlamak

için yapılacak düzenlemelerden biri de diploma denkliğinin genişletilmesiye topluma birey üretmek olarak katılımı, sosyal kabul düzeyini artıracak ve Suriyelilerin öz saygılarını ve yaşam memnuniyetini artırarak topluma entegrasyonu kolaylaştıracaktır.

Yapılan araştırmalar göstermiştir ki Kahramanmaraş'taki yerel nüfusun Suriyeli sığınmacıların varlığından pek memnun görünmediğini göstermiştir. İlk dönemlerde sığınmacılar dostane ve misafirperver bir şekilde karşılamasına rağmen bu sayıların sayısı çok artması, çok çeşitli farklılıkların varlığı, ellerindeki işi kaybetme korkusu ve şehirde çeşitli bakış açılarının etkileri tutumun değişmesine neden olmuştur. Nitekim daha sonraki günlerde şehirde ani göç sonucu yaşanan nüfus artışlarına bağlı olarak şehirde sosyo-kültürel, toplumsal ve ekonomik hayatta farklılıklar ortaya çıkmış, kültürel uyumsuzluk, iletişim, giyim-kuşam ve yeme alışkanlıklarının değişmesiyle birlikte aile yapısında bir farklılaşma söz konusu olmuştur. Bu durum entegrasyonun hemen olamayacağını da bir kanıttır.

Kahramanmaraş'ta halkın Suriyelilerle aynı mekanları paylaşmaları ve istihlama katılmalarını sağlamakla birlikte sıkı kontrollerin devam etmesi gerekmektedir. Bu sayede hem şehir halkının kaygıları giderilmiş olacak, hem de Suriyelerin entegrasyonun hızlı bir şekilde sağlanmış olacaktır. Çünkü istihlama katılan kişiler toplumsal ilişkiler kurduklarından entegrasyon süreçlerinin daha hızlı geliştirmektedirler.

11.2. Öneriler

Yaptığımız çalışmalar sonucunda Suriyeli mültecilerin öncelikle barınma ihtiyaçlarının karşılandığı görülmüştür. Çadır kent, konteyner kentler geçici çözüm merkezlerinin kalıcı hale gelmemesi için buradaki halkın hızlıca istihlama katılarak topluma entegrasyonu zorunludur.

Suriyeli mültecilerin en önemli sorunu eğitimidir. Türkiye Cumhuriyetinin açtığı okullar, geçici eğitim alanları ve Türk öğrencilerle birleşik eğitim modelleri geçici dönemde önemli çözüm olmuş fakat işlevini büyük ölçüde bitirmiştir. Bu eğitim merkezleri orta yaş grubuna meslek eğitimi kazandırma yerleri olarak dönüşüm sağlanmalıdır.

Suriyelilerin istihdamında geçici ve kaçak olarak çok düşük ücretlere çalışma hayatından kurtarılıp, kayıtlı iş alanlarına aktarılması kayıtdışı ekonomik kayıpları azaltacaktır.

Mültecilerin Türkçe eğitimi konusunda ayrı bir eğitime tabi tutulması ve Türkçenin sevdirilerek öğretilmesi elzemdir.

Türkiye'nin Suriyeli mültecilere 2011 yılından itibaren ortalama 45 milyar dolar harcanmıştır ve dünya devletlerinden gelen yardım 2,7 milyar Avro seviyesindedir. Türkiye'nin daha fazla diplomasi ile yurt dışı yardımların artırılması yönelik baskılar devam etmesi gerekmektedir.

Kalıcı çözüm olarak ise; Türkiye'nin müşterek devletlerle Suriye'nin kuzeyinde Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtında olduğu gibi güvenli bölge olarak nitelendirilen yerleşim alanları artırılmalıdır. Suriyelilerin nitelikli ve donanımlı bölgelere yerleştirilmesinin devam etmesi, kendi ülkelerinde çözüm aranması en kalıcı çözüm olacaktır.

KAYNAKLAR

- AA. (2014). <https://www.aa.com.tr/tr/siginmacilar-avrupa-yolunda/yunanistanin-multecilere-uyguladigi-siddet-insan-haklari-ihlalidir/1754021>
- Adıgüzel, Y. (2017). Göç ve Göç Sonrası Türkiye’de Mevcut Durum. Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı, s.18-36. MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- AFAD. (2014). “Afet Raporu: Suriye”. <https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747> Erişim: 10.09.2020
- AFAD. (2014). “Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik”. Erişim: 10.09.2020 <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'ye-nufus-hareketleri,-kardestopraklarindaki-misafirlik,-2014.pdf>
- AFAD. (2018). Geçici Barınma Merkezleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2374/files/15_10_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf Erişim:02.11.2020
- AFAD. (2020). <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>. Erişim: 10.10.2020
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). Türkiye’de göçmen çocukların profili, sosyal politika ve sosyal hizmet önerileri hızlı değerlendirme araştırması. Ankara: IOM Yayınları.
- Aydın, A.H. ve Durgun, S. (2018). Kahramanmaraş’taki Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Tarafından Sosyo-Ekonomik ve Politik Açidan Değerlendirilmesi. 15(2). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 501-526.
- Çiçekli, B. (2009). Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar, Ankara: Seçkin Yayınevi. ISBN: 9789750210051, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- DOĞAKA. (2020.) T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı 2020. <https://www.dogaka.gov.tr/dogu-akdeniz/kahramanmaras/sanayi>. Erişim:09.11.2020.
- EC. (2019). European Commission : 2019 “commissi on staff working document swd (2019) 328.final”,https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/whatis-new/work-inprogress/initiatives/docs/gmige/imp_act_assesment_en.pdf, 27.11.2020.
- Ekşi, N. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku, Beta Basım Yayın, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum.
- Erdönmez, A. (2016). Türkiye’ye Kitlesel Göçle Gelen Mültecilere Yönelik Yürütülen Eğitim Öğretim Süreci. Eğitime Bakış, 12(36), s.24-54. Ankara.
- Fassmann H., Haller M. and Lane D.S. (Eds.) (2009). Migration and Mobility in Europe: Trends, Patterns and Control. Northampton: Edward Elgar.
- Genç, H. (2011), Arap Baharı’nı Dünya ve Türkiye Ticari İlişkilerine Etkileri, Çerçeve Dergisi, sayı:54, 2011, s. 44-55.
- Gündoğar, S. ve Orhan, O. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, ORSAM, Rapor (195),7-10.
- Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. Ankara.

- Harunoğulları, M., Hatunoğlu, Z., Polat, Y., Kılıç, M. (2018). Kahramanmaraş Esnafının Sosyo Ekonomik Durumu ve Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Görüşünün Belirlenmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi.8(1)s.115-144. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/pub/issue/37890/437882>.
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindakisuriyeliler_409_558_560 (Erişim 12.06.2016).
- https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_03/05103521_05-03-2018_Yinternet_BYlteni.pdf
- <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/04/uluslararası-koruma.pdf>- Erişim.27.09.2020.
- Isıkoğlu, N. (2005). Eğitimde Nitel Araştırma. Eğitim Araştırmaları, 20, 158–165. İçduygu, A. (2004), Türkiye’de Kaçak Göç. İstanbul Ticaret Odası Yayınları No: 2004–65, Can Ajans ve Matbaacılık, İstanbul.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023. Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. MiReKoc Araştırma Raporları 1/2014, TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009. İstanbul: MiReKoç, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Mülteciler" Sınavı. Ankara: Brookings Enstitüsü ve USAK Yayını.
- MEB. (2015). Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf
- MEB. (2018). Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri, TC Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü.
- MEB. (2020). YÖBİS ve e- Okul verileri MEB- Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri-2020.
- multeciler.org.tr, (2020). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim 25.10.2020.
- OECD. (2019). International Migration Outlook 2019, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/c3e35eec-en>.
- Resmi Gazete. (2014). sayı 29153, Karar Sayısı: 2014/6883. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>. Erişim 28.10.2020.
- Sağıroğlu, Z. (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Bireyler. Geçici Koruma Statüsündeki Bireyler Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri Kılavuz Kitabı, s.38-62. MEB, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Somuncu, B. (2006). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şen, Y. (2013). Suriye’de Arap Baharı. Yasama Dergisi. 23, s.55-79.
- Şen, E. (2019). Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü. <https://www.hukukihaber.net/turkiyede-bulunan-suriyelilerin-hukuki-statusu-makale>,

6377.html

- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8(40/2), s.367-392.
- Tanrikulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(3), 2585-2604. doi: 10.17218/hititsosbil.450208.
- Tunç, A.Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy* 2 (2). 29 – 63. ISSN: 2148 – 2462
- Tunç, İ. (2016). Uluslararası Göç ve Türkiye'de Uluslararası Göçe İlişkin Uygulamalar, 10.11.2020 tarihinde, https://www.academia.edu/5875580/Uluslararası_Göç_İlişkin_Uygulamalar, %B6%C3%A7_ve_T%C3%BCkiyede_Uluslararası_Göç_İlişkin_Uygulamalar adresinden alınmıştır.
- UNHCR-BM Mülteci Örgütü Türkiye, (2019). <https://www.unhcr.org/tr/19707-zorlamerinden-edilen-insan-sayisi-2017de-68-milyonu-asti-multeciler-icin-kureselbir-anlasmanin-saglanmasi-kritik-onemde.html>, 10.01.2019.
- www.mevzuat.gov.tr/.(2013).<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>. Erişim.02.11.2020
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.